

Стефан Одегі

ТЕОРІЯ ХМАР

Переклад Ганни Залевської

*Avec le soutien de l'Organisation internationale de la Francophonie
За підтримки Міжнародної організації Франкофонії*

STÉPHANE
AUDEGUY

La théorie des nuages

nrf

GALLIMARD

СТЕФАН
ОДЕГІ

Теорія хмар

*З французької переклала
Ганна Залевська*

ЛЬВІВ

УДК 821.133.1
О-41

Стефан Одері
ТЕОРІЯ ХМАР

Роман

З французької переклала Ганна Залевська

Перекладено за виданням:
LA THÉORIE DES NUAGES, 2005 (Folio, no 4537)

ISBN 978-2-07-034463-5

© *Éditions Gallimard, 2005*

Роман «Теорія хмар» побачив світ 2005 року й одразу отримав чотири престижних відзнаки, серед яких Prix Maurice-Genevoix 2005 і Prix du Style 2005. Що знайде в ньому читач?

По-перше — нестандартну оповідь. Автор Стефан Одері (до речі, викладач історії кіномистецтва) робить літературному твору щеплення кінематографом: усі сюжетні лінії, що вибудовують мереживо теорії хмар, розбито на фрагменти й змонтовано на кшталт фільму. Ми навіть не розуміємо, як потрапляємо в полон авторського стилю: драматичні сцени, зображені у трохи відстороненій і подекуди іронічній манері, вражають сильніше за тисячі знаків оклику.

По-друге — безперечний гуманізм. Начебто випадкові й не завжди реальні історії про дивакуватого науковця, про хлопчика з Хіросіми, про паризьку бібліотекарку й, звичайно, про хмари дивним чином виводять нас на екзистенційні питання, актуальність яких для людства не зменшується з плином часу. Швидше — навпаки. Рід людський «уже не знищити... якщо тільки він сам цього не зробить».

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-7654-41-3

© Editions Gallimard, Paris, 2005

© Залевська Ганна, український переклад, 2020

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2020

Усе, що розгортається перед нашими очима у повітряних сферах, що народжується над нами, все, що утворюється у хмарах, взагалі все: сніг, вітри, град, іній і мороз, який знерухомлює потоки води, інколи уповільнюючи, навіть зупиняючи течію рік, — усе це легко пояснити, і твій розум без зайвих зусиль здатен з'ясувати причини та дістатися суті, щойно ти збагнеш властивості атомів.

Лукрецій

ЧАСТИНА ПЕРША
Небесні етюди

*Який сьогодні чудовий
ранок для хмар!*

Констебль

Десь о п'ятій годині вечора всі діти засмучуються: вони починають розуміти, що таке час. День потроху тьмяніє. Отже, треба повертатися додому, ставати слухняними й брехати. Якось у червні 2005 року близько п'ятої години недільного вечора японський модельєр Акіра Кюмо неквапно розмовляє зі своєю новою бібліотекаркою. Він сидить на четвертому поверсі розкішного будинку по вулиці Ламарк у власній бібліотеці просто неба: тридцять квадратних метрів вікон із подвійним склом фільтрують увесь гамір міста. Над сірою лінією дахів тягнуться завжди однакові й завжди мінливі хмари, не запам'ятовуючи пейзажів, що пропливають додолу.

Нова бібліотекарка дивиться на полиці. Її звати Віржінія Латур. Акіра Кюмо розповідає їй про Лондон початку дев'ятнадцятого століття. Спершу Віржінія Латур мало що може збагнути. Згодом мова заходить про хмари. Коли мова заходить про хмари, Віржінія починає розуміти. Вона розуміє, що на початку дев'ятнадцятого століття кілька осіб, розкиданих по всіх куточках Європи — жодних імен, тільки натяки, — здійняли очі до неба. Вони уважно подивилися на хмари, навіть із пошаною; вони їх полюбили зі спокійною, урівноваженою набожністю. Одним із них був англієць Люк Говард.

Люк Говард — молодий підданий британської імперії. Він мешкає у самому серці імперії — в Лондоні й працює аптекарем. Люк — член Товариства Друзів, яких ще називають квакерами. Важко не симпатизувати цій людині. Зі стриманою наполегливістю безгрішних душ він присвячує своє життя дешиці речей: хмарам, людям, своєму єдиному богові. Щотижня, якнайменше, Люк Говард відвідує релігійні збори, що у квакерів за церковну месу. Яка користь Товариству Друзів від пастора? Квакери безперервно читають Біблію, а Біблія не згадує ані про священників, ані про Папу. Двадцять п'ятого листопада 1802 року Люк Говард зі своїми одновірцями прийшов до невеличкої зали, що над його лабораторією. Члени засідання розсаджуються по колу, намагаючись не порушити тишу; звісно, кожен із них може висловитися, але настільки, наскільки він має, що сказати: тому більшість зазвичай сидять мовчки. Саме так відбуваються засідання квакерів. Безумовно, навіть ці правовірні інколи вдаються до розмов, але вони ніколи не сперечаються. Якщо раптом, не дай боже, між ними виникає дискусія чи навіть суперечка, керівник зборів закликає до тиші. І зависає тиша. Щодо Люка Говарда, то він не просто вміє мовчати, він робить це досконало, мовчання — його єдиний талант, але він володіє ним на найвищому рівні. Він мовчить неперевершено, аби прийняти у своє серце хмари, людей і головно — творця усього сущого.

Засідання 25 листопада 1802 року було мовчазним і, за загальною думкою, дуже добродійним; існують різні види тиші, і квакери дуже вдало на них знаються: тиша 25 листопада 1802 року означала одностайність. Люк Говард з'являється на ганку своєї лабораторії, щоб провести учасників; останніми виходять його найближчі друзі. Трошки балачок про се, про те і ні про що конкретно, аж раптом хтось із друзів цікавиться, чи визначився він із темою виступу на майбутній місяць у тісному, але родинному колі

їхнього невеликого наукового товариства. Він відповідає, що поки що розмірковує над кількома темами. Оскільки брехати він не вміє, то всі відразу помічають брехню і кепкують із нього, але дуже доброзичливо; втім, ніхто не наполягає. Друзі прощаються. Люк Говард підіймається нагору, стає перед втомленим вельмишановним пюпітром і береться до роботи.

Чесно кажучи, з тієї самої хвилини, як його було призначено на наступну конференцію, Люк Говард уже знав, про що доповідатиме. Він планує розповісти про хмари. І розповідь про них так, як до нього ніхто цього не робив. До нього хмари самі по собі не існували. Їх сприймали як знаки. Знаки гніву або блаженства богів. Знаки капризів Погоди. Звичайні знамення — добрі чи лихі. Суто знаки без власного існування. Однак із таким підходом зрозуміти хмари неможливо. Щоб їх збагнути, стверджує Люк Говард, потрібно в певний момент роздивитися їх зсередини: з погляду них самих і заради них самих. Якщо коротко, їх треба любити, і з давніх-давен він — перший, хто дійшов такого висновку. Він перший, хто активно їх вивчає й констатує, що хмари складаються з єдиної матерії, що постійно видозмінюється, адже врешті-решт кожна хмара є метаморфозою іншої хмари. Також він вирішує «інвентаризувати» правила їхнього утворення й охрестити відкриті ним типові форми. У протилежність своєму єдиному попереднику — французу Говард дає цим категоріям латинські назви, аби всі вчені Європи змогли їх зрозуміти і прийняти. Нині для нас, для всіх на світі все є простим і зрозумілим. Коли відкриття зроблено, то все просто. Хто завгодно сьогодні розуміє двигун, винайдений Рудольфом Дізелем, або принцип нерухомих зображень, розроблений паном Ньепсом і паном Дагером. Але ж розробити винахід дуже важко. Його удосконалення безкінечні. Щодо хмар, то тут вирішальним моментом є мова. Саме хрещення стано-

вить найделікатніший етап наукового відкриття; тут потрібен особливий талант — на перший погляд незначний, але насправді фундаментальний. Адже доля назв, якими ми охрещуємо речі, спрацьовує не так, як доля людських імен. Люди після народження отримують ім'я і прізвище; згодом вони їх утілюють у життя або, навпаки, вступають із ними у конфлікт, зводять їх зі світу або змінюють. Інколи вони втоптують свої прізвища в багнюку, інколи підносять до верхівок суспільства, а буває все відразу. Проте речі існують поза своїми назвами; вони можуть існувати сторіччями — німі й неназвані. А назва все-таки десь є, вона чекає в тиші, доки її відшукає якийсь науковець або поет. Знайти таку назву, що несе в собі розуміння речі, а саме винайти назву хмар — ось, що вперше в історії людства вдалося зробити Люку Говарду. Тепер ми розрізняємо хмари завдяки йому і за його класифікацією: *cumulus* — купчасті та *stratus* — шаруваті, *cirrus* — перисті та *nimbus* — дощові хмари. Відтепер усе стало на свої місця, відтепер усе просто.

У грудні 1802 року в центрі Лондона на Ломбард-стріт неподалік від Темзи відбувається щомісячне засідання клубу — свого роду невеличкого наукового товариства, де скромні шанувальники потроху займаються наукою. Аби додати цікавості своїй праці, вони обирають грецьку назву: Аскезійське Товариство, де сповідується *аскетизм*, тобто тренування духу за всіма правилами євангельської простоти. Кожен член товариства має представити своїм товаришам щорічну доповідь, а якщо він цього не зробить, на нього чекає особливий штраф: він сплачує напої та дрова для аскезійських засідань. Ломбард-стріт зовсім не гетто, вона дає прихисток маленькій громаді квакерів, банкірам, аптекарям, хімікам, і всі вони із задоволенням відвідують засідання Аскезійського товариства.

Шостого грудня 1802 року близько восьмої години вечора Люк Говард з'являється в будинку 2 по вулиці Плау Корт; на ньому невибагливий одяг: звичайний круглий капелюх, чорна краватка, костюм прямого крою й біла сорочка. За цією адресою — Палу Корт, 2 — височіє дуже старовинна і дуже вузька будівля з непривітним виступом, з чотирма викладеними з каміння поверхами, потрійними вікнами, що немов втратили зір через важкі штори кольору бордо. Після Великої лондонської пожежі будинок було відновлено від фундаменту до верхівки даху, і відтоді він не зазнав жодних змін. Власники відкрили на першому поверсі аптеку, і клієнтів їй не бракувало; Люк Говард зазвичай священнодіяв у підвальній лабораторії як препарататор. Однак у цей час торгівля вже давно закрита. Не вагаючись, він долає кілька сходинок, що ведуть у лабораторію праворуч від головних сходів. Публіка й Аскезійське товариство вже на місці. З огляду на тісне приміщення людей багато; на стільцях, вишикуваних по п'ять у п'яти рядах, сидять жінки й старі чоловіки, по боках і позаду — стоять молоді чоловіки, тримаючи в руках капелюхи. Декого Люк Говард впізнає, наприклад, засновників клубу, проте, знайоме оточення не допомагає йому опанувати себе — навпаки, посилює боязкість. Праворуч, як завжди, його найближчі друзі: брати Вільямси, лікар Аллен і натураліст Хейзелдайн; ще правіше — секретар нотаріуса Річард Філіпс. Усі вони вдягнені в чорне сукно та білі сорочки, капелюхи лежать на колінах.

Доброзичлива публіка з торговців християн і євреїв, що прагнуть знань і не втрачають нагоди почерпнути корисної для свого бізнесу інформації, та матусі з дітлахами посміхаються доповідачеві — надто схвильованому, щоб їх привітати. А ще в цей пам'ятний для історії хмар день до публіки, скупченої в лабораторії на Ломбард-стріт, приєдналися незнайомі Говарду люди: не пощастило боязкому

оратору, адже зал заповнено вщерть. Цих роззяв привела сюди двозначна цікавість, тому що попереднє засідання Аскезійського товариства наробило багато галасу: попередній доповідач представив новий модний газ. Закис азоту — це веселючий, помірно галюциногенний газ, і всі поважні квакери серйозно й зосереджено його випробували на собі, щоб оцінити якість своїх нервових смішків і кольори примарних фантазмагорій. Лабораторія з почорнілою пательнею, з ретельно розставленими по полицях перегінними кубами, чистенькою підметеною підлогою здається Люку Говарду новою та дещо чужою. Захриплим, але веселим голосом він починає розповідати про хмари. Він оповідає. Діти тихо засинають, аби не заважати йому. До виходу швиденько, з гучними вибаченнями прямують поціновувачі закису азоту. Інші слухають, дехто розуміє.

Люк Говард зазначив, що різновиди хмар можна звести до трьох основних типів. Деякі хмари, здається, нависають над іншими, вони простягаються довгими паралельними або розлогими, майже прозорими волокнами, немов подряпини від котячих кігтів або грива на коні. Говард назвав їх перистими: латиною це буде *cirrus*. Інші хмари щільніші, вони здіймаються на горизонтально розташованій основі, всією своєю масою граючи з променями сонця — вони такі монументальні, що Люк Говард називає їх купчастими або латиною *cumulus*. Однак в Англії часто трапляється, що хмари утворюють величезну й нескінченну заволоку, яка інколи торкається землі й називається туманом, затуляючи собою весь небокрай; цей безформний шар заслуговує на назву розтягнутої, випростаної хмари; звідки й походить назва *stratus*. На довершення класифікації Говард презентує *nimbus*, тобто дощову хмару, яку він характеризує як змішаний тип, охрещуючи його *cumulo-cirro-stratus*.

Доповідь зазнає великого успіху. Її відразу друкують під абсолютно аскетичним заголовком: *Про види хмар*. Ідеть-

ся про тоненьку брошуру з ілюстраціями хмар, малюнки олівцем зроблено хоч і не зовсім зграбно, проте зрозуміло. Достеменною ознакою успіху молодого Говарда є те, що англійське наукове товариство починає послуговуватися його термінологією. Плинуть роки, а класифікація Говарда хоч і зазнає поправок, проте вона життєдайна й поширюється світом; саме нею ми користуємося до сьогодні, навіть не знаючи, кому за це дякувати. Так відбувається, — каже Акіра Кюмо Віржинії Латур на завершення своєї розповіді, — з багатьма, навіть найдосконалішими винаходами: ім'я автора часто зостається в затінку того блага, яке він приніс людям; хіба що він сам організує собі гучну рекламу під керівництвом кмітливого компаньйона або амбітної жінки. Коли через кілька років він нарешті стане відомою особою в метеорологічних колах, що (на кшталт усіх інших кіл) становлять зовсім невеличкий осередок, Говард перейде, а швидше повернеться до інших справ. Справ, що завжди матимуть для нього набагато більше значення, ніж хмари. Адже треба служити богам, який дарує милосердя; треба всіма мовами поширювати Біблію й активно шукати порятунку для своєї душі. В такій світській царині, як метеорологія, Люк Говард опублікує всього одну книжку, що стане підсумком і синтезом тридцяти років спостережень за небом улюбленого міста: *Клімат Лондона*. І це все, що стосується хмар.

Решту свого життя Люк Говард щотижня, найчастіше щонеділі, здійснює тривалу прогулянку на самоті. Із самого ранку він виходить із будинку на Ломбард-стріт і прямує на північ Лондона. На плечі в нього вузлик. Лівою рукою він спирається на ціпок — час від часу відчувається застаріла рана; за одну годину він швидким кроком дістається невеличкого селища Хампстед, огинаючи його із заходу. Тоді він опиняється в місці призначення: просто перед ним простягаються зелені пагорби й висотні пасо-

вища Хампстендських ланд. Люк Говард завжди потрапляє сюди з південного сходу, потім, залежно від погоди та пори року, обирає маршрут. У разі дощу крокує підліском уздовж Хайгейтських ставків; мов заворожений стоїть під захистом дубів і дивиться, як хмаринки біжать на південь. У ясну погоду — хоч влітку, хоч взимку — він підіймається по схилах Парламентського пагорба: і справді звідти мандрівник може помітити синяву масу Парламенту, розпізнати кривий вигин Темзи й побачити увесь Сіті. І все ж таки він сюди сходить не заради милування краєвидом: переконаний, що за ним ніхто не спостерігає, Говард витягає з вузлика церату й лягає у високі трави, якими вкрите все верхів'я обабіч стежинки; широко відкритими очима спостерігає за плином хмар у чудовому англійському небі й радісно згадує свою класифікацію, тремтячи від страху, що її можуть колись виправити або навіть забути. Потім, зашарілий від гордості, сходить із Парламентського пагорба. До своєї родини та гомінливого Лондона він повертається вже заспокоєним, дякуючи Господу за те, що той створив хмари й дарував одному зі своїх служителів небувалу честь дати їм назви.

Оскільки шуплий чоловічок підвівся, Віржинія Латур зробила те саме. Він супроводжує її до першого поверху, потім вона з ним прощається. Ще на пів години вона затримується в секретаря і в цей момент остаточно усвідомлює, що її взяли на роботу. Навіть суть роботи їй стає зрозумілою. Вона пояснює секретарю, що на тепер Акіра Кюмо обмежився розмовою про хмари. Секретар наполегливо закликає надати патрону можливість самостійно визначитися з методом класифікації власної бібліотеки, і Віржинія Латур розуміє натяк. Вона замовкає. Їй простягають конверт, який вона мовчки кладе в кишеню й увічливо прощається. Зараз восьма година вечора. На вулиці Ламарк ще світло. Вона трохи гуляє кварталом, адже тут їй усе незнайоме. Потім повертається додому.

До того як Віржинія Латур почала працювати на Акіру Кюмо, вона ніколи в житті не замислювалася над хмарами. Як більшість людей, вона взагалі ніколи ні про що особливо не замислювалася, хіба що трохи у випускному класі зранку в п'ятницю, та й то з конкретною метою — підготувати письмові роботи з філософії. Проте на відміну від багатьох своїх однокласників навіть за часів лицю Віржинії Латур подобалося думати; їй подобалася ця справа, що вимагала старанності й терпіння, у якій інколи було море думок, а інколи — пустеля. Після закінчення навчання життя швидко набирало обертів — громадський

транспорт, покупки, хатній клопіт, зарплатня. Все скінчилося, тому що думати — це свого роду робота, тому що для роздумів потрібні особливі умови: трохи тиші, трохи часу, трохи спокою, а ще трохи таланту. Слід тренуватися. В теорії, звичайно, можна думати будь-де, можна думати навіть у процесі покупок, штовхаючи свій візок до лінії кас. Однак у магазині грає музика, світить занадто яскраве світло, до того ж перепади температури між відділом одягу та холодильними шафами спричиняють головний біль. Тоді Віржінія заприсяглася собі бути обережною: коли вона остаточно перейшла до трудової діяльності, їй було так страшно взагалі припинити думати, що вона вирішила щотижня хоча б на пів години влаштуватися на своєму дивані в теплій кімнаті й думати, тільки думати. Звісно, щоразу відбувалося те, що мало відбутися: вона засинала. Щодо трудової діяльності, то Віржінія Латур належить до тієї величезної й безталанної більшості, яку жодним чином не торкнулося покликання. Єдина річ, яку можна хоч якось порівняти з хобі, — це захоплення англійською. І все. Тому за замовчуванням у кар'єрі бібліотекарки успіху вона не мала.

Покинувши палац по вулиці Ламарк після першої співбесіди з новим патроном, Віржінія машинально зводить очі догори й дивиться на хмари. У цю мить вона констатує знайоме відчуття — приємне і водночас дратівливе: коли їй про щось розповідають, коли вона дивиться документальний фільм по телебаченню про життя якогось письменника, коли читає статтю про якоесь митця — їй усе подобається. Вона дає собі слово відвідати Лувр чи Орсей, поїздити по церквах і замках. Однак потім, опинившись на місці віч-на-віч з об'єктом, що їй подобався через сприйняття інших людей, вона впадає в ступор, не знає, як реагувати, і нічого не відчуває. Віржінія дивиться на хмари, про які Акіра Кюмо їй щойно розповідав протягом двох

годин. Без особливого успіху вона з усіх сил намагається згадати назви, розпізнати форми, і хоча не бачить зовсім нічого цікавого в цих недоладних лапатих масах, усе ж таки намагається. Вона себе запевнює, що це прийде. З часом. Мабуть. У кишені відчувається отриманий конверт; у конверті гроші; ці гроші для неї. Вона ховає все на дно сумочки; повернутися назад бракує духу — в понеділок вона порушить це питання, адже її запросили прийти о другій опівдні в понеділок, а це означає, що можна не йти до бібліотеки, де вона зазвичай працює. Новизна незначна, але їй подобається.

У 1821 році, — пояснює Акіра Кюмо своїй бібліотекарці наступного тижня, — Люком Говардом пристрасно захоплюється найвідоміша людина Європи і навіть планує йому про це повідомити. Ця найвідоміша людина Європи виконує обов'язки міністра у великого німецького герцога. Кожного ранку у своєму щоденнику цей видатний чоловік ретельно нотує стан погоди, швидкість і напрямок вітру, конфігурацію хмар і температуру, що панує у великому герцогстві Веймар; уже давно він користується термінологією Люка Говарда. Нині цей видатний чоловік має сімдесят три роки, але вік зовсім не позначився на його творчому дусі; він і досі є найвеличнішим поетом і одним із найвидатніших науковців Європи. Його ім'я — Йоганн Вольфганг Гете.

Уже кілька років, працюючи в умовах напівсекретності та перебуваючи у сп'янінні від думки, що незабаром він вкотре здивує світ, Гете розробляє нову науку під назвою морфологія. Він походить із міркувань, що всі природні форми підкорюються дії рекурентних законів. Так забажав творець світу, і молода наука про форми уславить божий промисел. Йоганн Вольфганг Гете знає, що невдовзі волога з його власного тіла вирушить у подорож — частково в землю, частково у повітря, і це відвертає його від страху смерті. Приємно думати, що його тлінними останками житимуться рослини або крихітні, маловивчені комахи. Інколи він навіть припускається думки, хоча нікому її не

висловлює, про те, що людський мозок має форму хмари, отже, хмари нагадують умістище небесних думок; або що мозок і є тією хмарою всередині людини, яка пов'язує її з небом. Інколи Гете навіть фантазує на тему того, що думки вибудовуються не за принципом кам'яної споруди, як стверджує дехто, а радше нагадують деревисті розгалуження хмаринок, якими він так захоплюється і які невинно змінюються у веймарському небі. Інколи він усе ж таки зупиняється, розгублюючись у своїх божевільних припущеннях; він побоюється довіряти їх пір'ю та паперу, а видавцю й поготів. Ці думки, немов сороміцькі жінки; Гете добре знає, що людина честі може відвідувати таких жінок, якщо вже вкрай потрібно, але робитиме це дуже обережно й нікому ні про що не розповість.

Якось увечері в передостанній день 1821 року Гете записав у своєму щоденнику, що конфлікт між верхньою та нижньою ділянками атмосфери викликав рано-вранці пориви вітру зі снігом; і що згодом до самого полудня дмухав північно-західний вітер, наганяючи шаруваті хмари, які у другій половині дня вибухнули зливами з градом; і що врешті-решт вечір дарує добру, хоча й холодну погоду, бо хмари розвіялися, крім кількох перистих хмаринок. Потім він пише листа одному зі своїх лондонських кореспондентів, а саме — німецькому дипломату Крістіану Гютнеру, що працює на високій посаді в британській столиці, з проханням надати йому всі можливі відомості про Люка Говарда; це, — пише Гете, — не становитиме для Вас труднощів з огляду на видатне ставище, що має обіймати професор Говард в академічних колах своєї країни. Прохання Гете для запобігливого Гютнера дорівнює наказу: він поспішає до своїх друзів-учених, потім звертається до різних наукових товариств. Але дуже швидко бідолашний Гютнер упадає у відчай, бо жодна особа в Лондоні, здається, не знає Люка Говарда. Тільки квакер, якого він випадково зустрів, повідомляє йому — справді існує лю-

дина з таким ім'ям; і, як відомо квакеру, ця надзвичайно набожна людина ніколи не цікавилася легковажною, хоча й красивою долею хмар. Саме тоді, через сімнадцять років після дозволу на публікацію трактату *Про види хмар*, Люк Говард отримує ввічливий, написаний у квітучій, але наполегливій манері лист від шановного консула Крістіана Гютнера, і з цього листа випливає, що славетний Йоганн Вольфганг Гете хоче більше дізнатися про нього, що він уже давно ним захоплюється і навіть планує опублікувати статтю на його честь. Люк Говард читає й перечитує лист, ретельно переглядає марку. Врешті-решт він зважується на єдину розумну позицію: рве листа від так званого консула Гютнера, посміхаючись через екстравагантність розіграшу. Більше він про це не думає.

Коли пів року потому Люк Говард отримає вірші, написані Гете на його честь, і коли друзі підтвердять, що трактат *Про види хмар* було перекладено німецькою, бідаха аптекар засмутиться через свою помилку та гаєння часу, і тоді він поквапиться відповісти на запит великого Йоганна Вольфганга Гете; а Гете буде дуже цікаво, хто ж це вигадав таку корисну й захопливу класифікацію хмар, яку він навіть опублікував у своєму журналі: Люк Говард складе невеличку автобіографічну нотатку, де, як можна припустити, йтиметься трохи про нього, багато про хмари та всюди про Бога.

Чи зустрічався Люк Говард із Гете? — запитує Віржинія Латур, забувши про рекомендації особистого персоналу з вулиці Ламарк не ставити запитань патрону. Проте Акіра Кюмо без найменшого натяку на роздратування швидко відповідає. Він розвиває цю тему й розповідає, що, напевно, Говард і Гете зустрічалися. Принаймні могли зустрітися. Можливість цієї події встановив саме він, Акіра Кюмо, коли зіставив кілька документів зі своєї власної колекції, зокрема, власноручні листи Гете та манускрипт особистого

щоденника, який вів Говард під час подорожі Європою в 1816 році. Саме тоді, того єдиного разу, коли нога Люка Говарда ступила на континент, зустріч була можлива. Чи відбулася вона? Проблема в тому, що жоден із них обох про неї не розповідав. Це не зупиняє Акіру Кюмо.

Акіра Кюмо веде далі. Він повідомляє своїй бібліотекарці, що в серпні 1816 року Люк Говард у компанії двох друзів-квакерів подорожує вздовж річки Рейн. Десь близько одинадцятої вечора він дістається воріт швейцарського міста Шафгаузена в однойменній провінції. Проте в такий час ворота міста вже зачинені. Вони мусять викликати варту, тривало з'ясовують ситуацію, аби врешті-решт отримати дозвіл на вхід до міста й у супроводі вартових оселитися в заїзному дворі, де було заплановано зробити привал. Наступного дня з першими проблисками сонця ця групка набожних мандрівників читає Священні Писання; потім усі розсаджуються і в повній тиші думають про Господа, а швейцарська обслуга зі стриманим захопленням усе це спостерігає, адже вона ще ніколи не мала справи з такими спасенницькими туристами. Так чи інакше, Люк Говард привів своїх товаришів до Шафгаузена не без потайної думки. Секрет у тому, що саме тут, увібравши в себе спокійні крижані води озера Констанс, Рейн стрімко звергається додолу зі стометрової висоти доісторичного розлому в скелястому ґрунті. В прямому сенсі — піднесенне місце. Рано-вранці Люк Говард сам, без товаришів виходить через південні ворота на стежку до водоспаду. На висоті ста тридцяти метрів над водоспадом через Рейн перекинута міст. За годину Говард уже там, він спирається на парапет із чорного каміння, ріка перед ним немов зникає в райдужній мряці. Здається, що хтось безугодно засмоктує хвилі під цією парою — в місці, де рельєф виявляє різкий поріг. Тут можна помітити три острівки, що нагадують урятованих від трощі моряків, їх вкрито буйною рослинністю насиченого зеленого, майже синього

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.